

MATHILDA MALLING

Pyrrhusegrar

Ursprungligen publicerad i tidskriften *Framåt* (1886)

Märta Ulfklo har kommit till Montreux för att andas alpluft, dricka druvsaft och bada i solljus – har kommit till Montreux för att dö.

Hon ligger på knä i den djupa, högryggade länstolen och – slappt framåtlutad, med de magra, gulbleka händerna korslagda över den snidade karmen – stirrar hon ut över de skinande zinktaken mellan de sluttande gröna trädgårdarne och sjöns vida, blanka blå. Dagarne gå och komma, med växlande väder och vind – sunnanstormen tränger sig vinande genom Rhône dalens smala rämna, piskar fram väldiga, vitskummiga vågor på det grönblå vattnet; blixtarne korsa varandra över Savoyens alpås och regnbyarne slå den rodnande frukten från träden; solskenet välver över sjön sin vitnande väv, blånar vinet, som på breda, murade trappsteg sträcker sin skiftande matta uppåt strändernas sluttningar.

Dagarne gå och komma, – ångbåtarne frusta vid landningsbryggan, bringa hundratals främlingar och hundratals koffertar till Montreux; den rödvita flaggan på hotelltaket viker för den randiga amerikanska, denna åter för Britanniens purpurduk, för Rysslands och Frankrikes.

Dagarne gå och komma, alla Europas nationer stämma möte under platanerna vid Genfersjön – men de trötta, mörk-ringade ögonen bakom fönsterpostens rosor och clematis se ej det växlande, brokiga livet därnere, lika tungsinta och svårmodiga stirra de ut i fjärran. Ingen av dessa tusenden,

PDF från [Litteraturbankens skola](#)

Texten är hämtad ur [Synd. Noveller av det moderna genombrottets kvinnor](#), red. Birgitta Ney (1993).

som gå ut och in genom den stora murgrönsklädda pelarporten, ingen enda bryr sig om ifall Märta Ulfklo lever eller dör. Av alla dessa tusentals ögon, som mötas och blixtra, som bedja och neka – intet enda söker hennes; ingen enda av alla dessa tungor, som aldrig vila, talar till henne. Som ett orörligt, förlamat hjul i ett jättelikt perpetuum mobile är hon ensam mitt i detta evigt växlande, kosmopolitiska hotelliv: – och genomisad, som förstenad i denna tunga, ändlösa ensamhet, tyckes det henne, som om förtid, nu och framtid småningom flöte samman till ett, och hela livet bredde sig ut omkring henne som ett stilla, disigt hav, utan böljor och utan strand – tomt och ödsligt – varöver hennes egna trötta tankar såsom vilsedrivna, anskjutna fåglar oroligt kretsas.

Dö – ett ord, två bokstäver – det hade hon nu i så många månader strävat att sätta sig in i utan att lyckas. Alltsedan den eftermiddagen hemma i Stockholm, då hon i hänsynslös ångest äntligen hade trängt läkaren in på livet och riktigt fått reda på, vad han egentligen menade med sin »ärftliga disposition, förvärrad av ett alltför hetsigt blod«, hade det ordet – de två bokstäverna – icke varit ur hennes medvetande. Ah, den eftermiddagen! – Hon kunde se sig själv – blek, trotsig, upprätt, med ansiktet mot den kalla, blågrå vinterdagen, – den lille doktorn, gnidande sig uppåt den vita kakelugnen, småleende med sitt kloka, tvetydiga leende; och hon hörde replikerna falla emellan dem, tunga, dova, som svarta kulor i domens urna. Dö vid tjugofyra år! – Nog visste hon, att där var bröstsjukdom i släkten, men som barn hade hon ju alltid varit frisk, och systemen, som var *gift* ...

– Som är – ja. Det är ... det är, som sagt, *blodet*, det hetsiga blodet –

Hon skulle ha velat slå den gamle mannen, som han stod där med sina nedslagna ögon och sitt leende.

– Varendra balnatt, fröken Märta, varendra dans har varit bränsle på elden. Och alla de erotiska fantasier – – –

– Som jag kvävt. Hon kunde höra råheten i sin egen stämna.

– Mycket riktigt – som ni »kvävt«. Det är just det tokiga, det. Det har varit farliga segrar de där, fröken, – rent ödeläggande för en sådan fysik.

Farliga, dyrköpta segrar – Pyrrhussegrar! Hon kunde räkna dem på fingrarna, nämna dem vid namn, dessa »erotiska fantasier«, som hon väl betvungit, men i en kamp, som kostade all hennes livskraft. Och icke ens *nu* lämnade de henne i fred – in i döden förföljde de henne.

För alla de nätter, då hon ännu med dansens feber i sina lemmar, hetsad av vinet och männens blickar, i brännande, sömnlös ångest timvis hade kastat sig på sitt läger. Och om morgonen hade hon stigit upp slapp och tung, utan en redig tanke i sitt huvud, nervös, så att hon icke tålde höra ett steg. Hela hennes ungdom, hela hennes liv – bara denna förtvivlans kamp, som absorberade alla hennes intressen, förslöade hennes intelligens och tvang henne att ständigt vara på vakt emot sig själv som mot en fiende. Det var denna eländiga *försiktighet*, vilken hon nu hatade som sin olycka, – detta tvetydiga surrogat för dygd, som samhället tvingar kvinnan att plåstra över alla sina känslor och alla sina intressen, ända tills hon blir ett färglöst, osjälvständigt kryp, som aldrig törs taga ett enda steg, utan att treva för sig med antenner – och *alltid* drager sig tillbaka.

Nu såg hon hela sitt liv som i en krossad spegel, vilken ej är i stånd att helt och hållet återgiva bilden av *ett* föremål,

men som i varje skärva speglar en stympad torso. För hennes minne dök där oupphörligt upp – än ett ansikte, än en figur i en viss ställning, – en roddares nakna arm, en solbränd nacke under en styv, upprättstående militärkrage, en upplyft fot med skridsko. – Och kring sådana motiv växte där småningom fram en hel situation – skarp, tydlig och färgrik – tills den gled över i en annan och vek för den.

*

Kälkarne knarra och gnissla mot den hårdstampade, hala backen – glida blixtnabbt över snön och ett långt stycke fram på den frusna sjön. Gälla stämmor, klara skratt klinga genom luften, kall och genomskinlig. Snön ligger tunn på marken, syns nästan knappt på träden; och den bruna, vågiga ljungheden på andra sidan sjön bryter sig mörk mot den öppna, vida himlen – en skarp, krokig linje mot allt det ljusa skimret efter solnedgången: brandgult, som förtonar i blekgrönt, blekgrönt, som glider över i blått – – –

Kälken knarrar och gnisslar – hon viner fram genom luften. Bakifrån känner hon hans arm kring sin midja, hans hastiga, flåsande andedräkt, hör hans järnskodda klack skrapa mot isen. Och så gå de åter uppför den långa slutningen, de andre kälkarne susa förbi dem – ett varnande rop, ett enstaka ord, en strålände blick – så äro de redan långt ut på sjön.

– O, vad jag är trött! Och het! Hon kastar sig ned på kälken. – Hör, ska' vi inte gå ett litet slag genom skogen? Och svalka oss. – Va' Henrik?

Så skum vägen slingrar sig fram under de mörka tallarne, så fuktig och stilla luften känns ... Nu ljusnar det igen – från himlen faller där glans över de smärta, ljusgröna granarne, över furornas bruna stammar och bokarnes

terracottaröda lövskrud. In i snåren går det; han banar väg och böjer undan grenarne, trycker sig närmare och närmare till hennes sida – tills på en gång hans ansikte är tätt över hennes, och hon ser hans ögon fuktigt glänsa i skymningen ... Den frusna ljungen skriker under fötterna, de sköra grenarne braka och falla omkring henne, de vassa barren raspa emot kinden. Hon hör hans steg bakom sig, prasslet i buskarne – och darrande, bävande, utan att bry sig om att göra sig reda för sin bävan, flyr hon som ett jagat djur.

Det svarta vintervattnet forsar klart över tuvornas långa, gröna gräs, snor sig kring de glatta, gråa stenarne, kastar sig fram i hopp och fall, sjunger och lever. Hon står på den spetsiga stenen, lyssnar med tillbakaböjt huvud, leende åt hans iver och åt sin egen oförklarliga rädsla. Där kommer han nu fram – hukande sig under grenarne, pälsmössan på sned över örat – storskrattande, när han möter hennes blick.

– En så'n hare! – Är du rädd för mig?

– Rädd! – hon fnyser till. Nej – inte en smul!

– Nå, varför står du då där och vickar som en höna på en pinne? Akta dig! – Du faller i.

Han lyfter henne från stenen – lyfter henne högt och håller henne fast i famn. Blicken brände mot hennes – trotsigt, jublande segerviss.

Hur blodet sjöd och brände i ådrorna, hur styrkan jäste i hennes unga kropp! Så slappades de knutna händerna och sjönko ned längs sidorna – hon slöt ögonen och liksom föll ihop under hans kyss.

– Henrik! – Märta! Skrik och hallojrop genom skogen.

– Snälla du – hon tyckte själv hon skämdes för sitt leende och sin forcerade röst – vad är det där för kusinprivilegier?

Han står högt uppe på repstegen – armen, bar och muskelknutig, sträcker sig uppåt, och handen knyter sig om tåget. Över den vida, lösa tröjan böjer sig den blottade halsen fram, och profilen med sin linjeraka näsa och sina halvöppna läppar står fri och skarp mot luften. Matrosmössan har glidit långt ned på nacken, det yvigt krusiga, rödblonda håret glänsar med metallglans i det vassa ljuset över havet.

– Seså Märta, stå nu inte där längre och stirra på den där karlen uppe i repen, han reder sig nog utan att falla ner. Kommendörkaptenen har lovat att visa oss sin egen kajuta.

– Jag kommer, Ebba, jag kommer ...

Men hon blir stående stilla – på en gång har hon mött hans ögon dessa, klara, djärva ögon under de raka brynen.

Han blir vid att se på henne – halvt hånande och misstroget, men dock med en viss dristig, naiv beundran. Och leende, utan att en sekund flytta sin blick, lutar fröken Märta huvudet mot masten, och i detta nu leker hennes fantasi en underlig lek med djärva, omöjliga tankar.

– Fröken intresserar sig starkt för flottan, tror jag. Eller är det kanske *utsikten*, som gör att ni glömmer er.

Hon vänder sig hastigt om, röd på kinderna, och småler. Ja, havet är vackert, hon tar hans arm. Vill löjtnanten så följa mig ned i kajutan till de andra.

*

Den breda, raka Lindenstrasse i middagssol – vit som mjölad av dammet. De späda, högstammiga träden längs kanterna bilda två mörkare linjer, som långsamt mötas framåt slätten. På ena sidan: villor och hotell med nedfällda randiga markiser bakom trädgårdshäckar och rosenrabatter; på den andra: ängsdalen, genomskuren av den stilla blinkande flodkrökningen, i ramen av det i långa rader utbredda

nyslagna höet, – längst borta byn med sitt skinande, spetsiga kyrktorn över de låga vita huset.

Hon väntar på omnibussen till »Soolbadhaus« – mitt i solbaddet står hon, med parasollen uppspänd och båda armarne vilande över den lilla gallergrinden i muren. Vad järnet bränner genom de tunna spetsarne, och vad solen bränner! – – På den sneda genvägen över ängen rör sig profilen av en bicycleryttare: ett trikåklätt ben krökt mot hjulets glittrande stålskenor, en kraftig, litet framåtböjd överkropp och ett huvud med flat skotsk mössa. – – Nu viker han av inåt Lindenstrasse, rakt i riktning mot hotellet. Hon lutar sig längre fram över grinden.

– God morgon, fröken! Han svingar sig lätt ned från det höga hjulet och stöder armen mot sadeln, medan han hälsar.

– Herr v. Steinholz – hon nickar och öppnar inbjudande trädgårdsgrinden.

Vad där var skuggigt och svalt i grottan under almarne – och stilla – icke ett ljud, som störde. Replikerna föllo tungt och utan udd. Han tog mössan av, lutade huvudet mot stenväggen och slöt ögonen med en djup suck.

Hon satt stilla, och blicken vilade styvt och mörkt på detta lilla aristokratiska huvud med dess fina, skarpa drag, nervösa, rörliga mun och välvda, blåa ögon. Hon tänkte på den första gången hon hade mött hans ögon – stora, svårmodiga, dunkelt trånande, – första gången hon hade hört hans dämpade, sarkastiska stämma och fångslats av hans säkra, smidiga later – hur hon då för hundrade gången och kraftigare än någonsin hade sagt till sig själv, att hon avskydde intressanta karlar, att hon föraktade dem som stereotypa och banala – Heineepigoner!

Men denne man, typen för dem alla, Bayerns erkände Don Juan, – med sin mystiska erfarenhet, som man aldrig visste *hur* långt den räckte, med sin melankoliska sentimentalitet och sin självironiska egoism – han »intresserade« henne dock. Och så börjades leken mellan de två – lika skickliga, lika försiktiga och lika raffinerade spelare. Detta farliga spel, som med sina svindlande chancer, sina oupphörliga, oberäkneliga växlingar, dag för dag mattade och ödelade henne både fysiskt och moraliskt. Och hon kände, hur hon dag för dag ökade på insatsen.

– – – – Hon satt och stirrade på honom i halvdunklet. Hakan var starkt upplyft, halsen blev så lång nedemot den nedvikta skjortkragen, struphuvudet hävde sig då och då upp och ned. Hon kände sig tung och slapp, som om hettan därutifrån hade stannat kvar i hennes lemmar och förlamade dem, men på samma gång hade hon en kittlande intensiv lust att röra sig och handla på ett eller annat sätt. Och ur denna dunkla, allmänna drift växte där småningom fram en alldeles bestämd önskan: att få dämpa och trycka ned det där, som beständigt rörde sig på hans hals. Hon tålde icke längre att se det – hon ville hålla det fast med sina händer, med sitt ansikte, bara hon kunde slippa att se det – – –

Han slog upp ögonen och mötte hennes blick. Och utan att vända sig, utan att ändra sin ställning, sade han högt:

– Präktigt resväder för mig i dag det här.

Hon var nära att skrika till. Resa? upprepade hon tonlöst.

– Ja, om två timmar.

Hon kunde ännu höra den kalla, gäckande tonen, *såg* blicken ur de stora ögonen – vass, lurande vaksam.

Hon steg upp. Och i det hon ordnade spetsarne på sin klänning, sade hon i likgiltig, naturlig ton:

– Redan? – Så snart – – Nå, lycklig resa då!

Han böjde sig fram, blek, med ömma, bedjande ögon.

– Är detta allt, vad ni har att säga mig?

Hon mötte hans blick, hårt, stadigt – nu begrep hon schackdraget. Garde la reine! – *henne* tog man icke med överrumpling.

– Jo, och så *tack*, naturligtvis, för den här angenäma tiden!

En stund mätte de varandra med ögonen – två spelare, som vid sista dragen äntligen genomskåda varandra. – Men de förändrade icke en min.

Det är *jag*, som får tacka. Farväl, fröken Ulfklo!

*

Solen stiger högre och högre på himlen – redan är sjön mera vit än blå, här och där med oregelbundna vattrade, fläckar mitt i det blanka; rosorna ha redan mist sin daggiga friskhet, knoppar ha slagit ut och hänga tunga och yppiga ned från stjälkarne; över de öppna frukt- och grönsaksstånden nere vid stranden ha månglarne spänt ut sina breda tälttak. – Märta har ännu icke lämnat sin plats – hon ligger stilla, med överkroppen maktlöst tryckt emot det stoppade ryggstödet, men hakan har sjunkit ned mot bröstet och ögonen äro slutna. Så, med ens, rycker hon hastigt till, höjer huvudet och lyssnar – där är en, som sjunger på verandan nedanför:

Je te dirai le grand mystère:

L'amour n'est rien, l'amour est tout,

Le monde sans cette chimère

Est un conte à dormir debout.

En vain mon cœur m'a dit: Espère!
 Voici venir la fin du jour.
 Et j'aurai passer sur la terre,
 N'ayant rien aimé que l'amour.

Fröken Märta faller tungt framstupa över stolsryggen.
 Barmhärtighetssystemen skyndar till, reser henne och lägger
 henne varsamt ned på chaiselongens vita kuddar.

– Mademoiselle s'est trop fatiguée par cette attitude
 incommode. Mademoiselle s'énerve elle-même.

Den dödsdömda flickan ligger stilla, utan att röra sig,
 medan barmhärtighetssystemen pysslar om henne och torkar
 den blodiga fradgan från hennes läppar. Äntligen har det
 blivit henne klart, att hon ingenting har att hoppas av livet
 och framtiden – att det blott är för sjukdomen, denna allt
 nedbrytande, förhärjande sjukdom, som hon har sparat sin
 härliga kropp. Och medan minnena alltjämt tränga sig på
 henne, växla och bryta sig mot varandra som bilderna i ett
 kaleidoskop; medan hennes yrselsmittade fantasi, behärskad
 av en enda fix idé, uppsöker och lösrycker ur hennes livskedja
 varje erotisk episod, varje nedtryckt och omintetgjord
 frestelse och ställer den fram som en anklagelse för hennes
 förfelade liv, hånar hon nu – genom döden säker för
 människornas dom – i trotsig förtvivlan sin egen feghet,
 ångrar hon bittert var möjlighet hon själv gjort om intet.

– Il faut être tranquille – tranquille, avant tout.
 Mademoiselle s'énerve elle-même.